

УДК 378.147.31-059.1:004.773.5

DOI 10.33251/2522-1477-2021-10-70-76

ЦЮПРИК Андрій Ярославович,

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, ORCID 0000-0002-2921-7778

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті презентовано такі аспекти організації інтерактивного навчання як поєднання технологій та творчий підхід до їхнього використання в процесі самостійної діяльності студентів. Проаналізовано можливості інформатизації та визначено основні напрями її використання в навчальній сфері (нові можливості розвитку мислення студентів; відбирання особливих методів здобуття знань завдяки самостійній роботі із допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій як чинника зближення освітньої галузі зі справжнім світом; поєднання узвичаєних та новітніх методів, що творить єдиний освітній інформаційний простір тощо). Інтерактивне навчання дало змогу скористатися групою й індивідуальною формами, завдяки груповій формі навчання було забезпечено можливості співпрацювати, налагоджувати міжособистісні відносини, разом пізнавати навколишній світ. Таку форму реалізували в компактних групах студентів, яких об'єднує спільна навчальна мета, і полягає вона в прямому керівництві викладача через завдання, запропоновані ним групі. Розроблено методичку, основними завданнями якої є розкриття значущості інформаційних технологій у загальній та фаховій освіті, з'ясування психолого-педагогічних аспектів засвоєння дисциплін, розкриття практичної значущості методів і засобів новітніх інформаційних технологій, перспектив їхнього застосування. Показано шляхи прищеплення студентам творчого підходу до виконання лабораторно-практичних робіт, формування знань та вмінь, необхідних для самостійного дослідження навчального процесу, аналізу різних методичних проблем та психолого-педагогічних ситуацій; збільшення ефективності застосування нових інформаційних технологій у навчанні, активізації їхньої пізнавальної діяльності, креативності, пошуку нових знань із самостійним дослідницьким характером. Визначено критерії самостійної роботи студентів (за способом управління та контролю викладачем за якістю знань; за ступенем обов'язковості: обов'язкова, встановлена освітніми планами й робочими програмами, рекомендована та зніційована: за ступенем демонстрування творчості: репродуктивна, реконструктивна, евристична та дослідницька. Розроблено методичку формування вмінь самостійної діяльності студентів засобами інформаційних технологій. Конкретизовано формування вмінь самостійної діяльності студентів у студентів в оболонці «Moodle».

Ключові слова: інтерактивне навчання, самостійна діяльність, студенти заклади вищої освіти, інформатизація, методика, критерії, творчий підхід

Постановка проблеми. Самостійна діяльність студента – основний засіб опанування навчальних тем упродовж часу, вільного від обов'язкових навчальних занять. Розширені функції та велике значення самостійної діяльності студентів зумовлює не лише збільшення її обсягу, а й позначається на взаємовідносинах поміж педагогом і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності; студент привчається самотужки вирішувати проблеми щодо організації, планування, контролю за власною навчальною діяльністю, розвиваючи самостійність як індивідуальну рису вдачі.

Для пізнавальної діяльності студентів під час виконання самостійної роботи

характерний високий ступінь самостійності, що сприяє залученню їх до креативності. Самостійною діяльністю передбачено поступове вивчення нових тем, повторення й закріплення, перспективи практичного його застосування.

Сьогодні для організації навчального процесу необхідно поєднувати різні технології, творчий підхід до їхнього використання, створювати нові технології навчання. Завдяки спроможності викладача застосовувати розмаїття навчальних технологій, він може креативно організовувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, обираючи в конкретних умовах технологію навчання, найвідповіднішу для забезпечення засвоєння знань, формування вмій і навичок за мінімальних витрат старань і часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теоретичному й методологічному рівнях проблему самостійної діяльності розглядали у різних контекстах: концептуальні підходи до визначення змісту та технологій самостійної навчальної діяльності студентів (А. Бугра, О. Коновал, Т. Туркот), методологія реалізації науково-дослідницької діяльності (О. Бульвінська та ін.), індивідуалізація самостійної навчальної діяльності (М. Малоіван), теоретико-методологічні основи розвитку самостійної пізнавальної діяльності (М. Солдатенко) та ін. Водночас, аналіз феномена інтерактивного навчання в контексті самостійної навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти не був предметом уваги дослідників, що і зумовило вибір тематики пропонованої статті.

Цілеспрямованими діями студента під керівництвом педагога на базі застосування засобів супроводу процесу навчання передбачено самостійність, тобто змогу самостійно працювати, формуючи якості рефлексивного управління [8].

Інтерактивне навчання є інноваційним педагогічним явищем, і С. Кашлев теоретично обґрунтовує цю технологію [2], а В. Мельник аргументує основні ознаки технології організації інтеракції в навчальному процесі [5].

Основні терміни інтерактивних технологій – «інтерактив» та «інтеракція». Суть інноваційної технології в тім, що навчання супроводжує постійний активний взаємозв'язок усіх учасників процесу. Інтеракція – це «розвитковий процес навчання у вигляді діалогу, тобто активний взаємозв'язок та комунікація його учасників» [5].

Мета статті – проаналізувати можливості інтерактивного навчання в контексті самостійної діяльності студентів закладів вищої освіти

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна діяльність – одна з найважливіших складових навчального процесу, якою передбачена інтеграція низки видів індивідуальної й групової навчальної діяльності, і на аудиторних, і на позааудиторних заняттях, і без участі викладача, і за прямого його керівництва. У контексті новітньої навчальної системи самостійна діяльність переважає порівняно з іншими видами навчальної діяльності студентів після практичних навичок (це може бути 15-55% навчального програмового матеріалу) та дає змогу вважати здобуті знання об'єктом особистої діяльності студента.

На результативність самостійної діяльності впливають організація, зміст, взаємозв'язок та специфіка завдань. З одного боку, вона – педагогічний засіб організації та керування самостійною діяльністю студента під час навчання, а з іншого – відповідна форма навчально-наукової діяльності. У нинішніх умовах, за суспільної інформатизації й оновлюваної педагогічної системи, проблема самостійності отримує якісно новий ступінь. Згідно з аналізом розвідок щодо проблеми застосування інформатизації у навчанні студентів, можливе визначення основних напрямів їхнього широкого використання в навчальній сфері: ширші перспективи вдосконалення якості освіти, нові можливості розвитку мислення студентів, відбирання осібних методів здобуття знань завдяки самостійній роботі із допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій як чинника зближення освітньої галузі зі справжнім світом, поєднуючи узвичасні та новітні навчальні методи, що допомагає творити єдиний освітній інформаційний простір.

Інтерактивне навчання дало змогу скористатися груповою й індивідуальною формами. Завдяки груповій формі навчання було забезпечено можливості співпрацювати,

налагоджувати міжособистісні відносини, разом пізнавати навколишній світ. Таку форму реалізували в компактних групах студентів, яких об'єднує спільна навчальна мета, і полягає вона в прямому керівництві викладача через завдання, запропоновані ним групі. Тут взаємини педагога зі студентами бути співпрацею.

Під час інтерактивного навчання студенти здійснювали чималий обсяг роботи, більший, ніж за послуговування традиційними технологіями чи за самостійної діяльності. Відтак зростала результативність опанування ними знань і формування вмінь, удосконалювалися вміння співпрацювати, розвивалися мотивація до навчання й пізнавальні навички, як-от: планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль [6].

Було з'ясовано, що форми діяльності за інтерактивного навчання залежні від конкретного навчального предмета й навичок, які належить виробити майбутнім професіоналам.

Вибрані для аналізу технології мають спільні ознаки, що утворюють основу формування фахової ідентичності:

1. Розміщення на сайтах ЗВО інформації з кожного предмету навчального плану та методичної інформації.
2. Створення одного інформаційного середовища з уніфікованою термінологією, понятійним апаратом для комунікації стосовно якості навчання.
3. Розробка модульних програм, у яких міні-модулі підлягають легким заміні, поновленню, трансформації, адаптуванню.

Формування вмінь самостійної діяльності студентів засобами інформаційних технологій передбачає використання методики самостійного вивчення дисциплін. Методикою формування вмінь самостійної діяльності студентів в оболонці «Moodle» передбачено:

- засвоїти відповідні знання та вміння;
- застосувати відповідні форми та види навчальної діяльності;
- використати знання на лабораторно-практичних заняттях;
- сформувати відповідні вміння самостійної діяльності студентів у процесі здійснення лабораторно-практичних робіт;
- застосувати знання та вміння у процесі виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;
- позааудиторну працю на зазначених етапах.

Ціль методики – забезпечити якісне навчання, розвинути навички самостійної діяльності студентів, сформувати інформаційну культуру, оптимізувати умови креативного розвитку студентів.

Завдання методики:

- розкриття значущості інформаційних технологій у загальній та фаховій освіті, впливу засобів новітніх інформаційних технологій на науково-технічний та соціально-економічний прогрес країни, з'ясування психолого-педагогічних аспектів засвоєння дисципліни, взаємозв'язків з навчальними дисциплінами, науково-технічними здобутками у різних науках, розкриття практичної значущості методів і засобів новітніх інформаційних технологій, перспектив їхнього застосування під час вирішення низки гуманітарних, технічних та наукових проблем;
- забезпечення самостійного вивчення студентами освітніх програм, підручників, навчальних та методичних посібників, засобів застосування у навчанні персональних комп'ютерів та конкретного програмного забезпечення загального і спеціального застосування, усвідомлення методики застосування методів та засобів новітніх інформаційних технологій для навчального процесу;
- прищеплення студентам творчого підходу до виконання лабораторно-практичних робіт, формування знань та вмінь, необхідних для самостійного дослідження навчального

процесу, аналізу різних методичних проблем та психолого-педагогічних ситуацій; розвиток спроможності та відчуття потреби в самостійної діяльності студентів, науковому пошуку методів покращання навчального процесу; збільшення ефективності застосування нових інформаційних технологій у навчанні, формування складових інформаційної культури студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, креативності, пошуку нових знань із самостійним дослідницьким характером;

– формування у студентів відповідного комплексу вмінь за умов активного застосування інформаційних технологій у процесі самостійної діяльності студентів за навчання у ЗВО.

Знання:

– цінність інформаційних технологій у загальній та фаховій освіті людини, вплив засобів новітніх інформаційних технологій на науково-технічний та соціально-економічний суспільний розвиток;

– психолого-педагогічний бік засвоєння дисципліни;

– практичне значення методів і засобів новітніх інформаційних технологій, перспективи їхнього застосування у вирішенні різних проблем гуманітарного, технічного й наукового характеру;

– засоби застосування під час навчання персональних комп'ютерів та необхідного програмного забезпечення загального й спеціального призначення;

– застосування методів і засобів новітніх інформаційних технологій у навчанні.

Уміння:

– самостійно аналізувати навчальний процес;

– досліджувати розмаїття методичних проблем та психолого-педагогічних ситуацій;

– здійснювати креативний науковий пошук засобів удосконалення навчального процесу завдяки інформаційним технологіям;

– поліпшувати ефективність застосування інформаційних технологій у навчанні;

– вільно послуговуватися загальними й спеціальними програмними засобами.

Наявні різні критерії самостійної діяльності студентів:

1. За способом управління та контролю викладачем за якістю знань (враховуючи місце й час проведення): а) аудиторна – позааудиторна (три–чотири години на день, а також вихідними); б) колективна діяльність, контрольована викладачем (індивідуальна робота з викладачем).

2. За ступенем обов'язковості: а) обов'язкова, встановлена освітніми планами й робочими програмами (виконання домашнього, підготовка до лекцій, практичних та різні завдання, виконувани у процесі ознайомлювальної, навчальної, виробничої, переддипломної практики; підготовка і захист дипломних та курсових робіт тощо); б) рекомендована (участь у діяльності наукових гуртків, у конференціях, написання наукових тез, статей, доповідей, рецензування робіт тощо); в) зініційована (участь у різних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, підготовка технічних навчальних засобів тощо).

3. За ступенем демонстрування творчості: а) репродуктивна (за конкретним взірцем (розв'язування звичайних задач, заповнення таблиць, моделі схем, виконання тренувальних завдань, для яких потрібно осмислювати, запам'ятовувати і просто відтворювати колись здобуті знання); б) реконструктивна, якою передбачено прослуховування й доповнення лекцій педагога, складання планів, конспектів, тез тощо; в) евристична (вирішення непростих завдань, одержання нової інформації, її моделювання (опорні конспекти, схеми-конспекти, анотації, технологічні карти, виконання креативних завдань); г) дослідницька, що ґрунтується на проведенні наукових досліджень (експериментування, проєктування приладів, макетів, теоретичні розвідки тощо).

Загальна проблема вищої освіти полягає у зменшенні кількості годин на опанування

матеріалу програми, тож зазвичай мають місце завдання на випередження. Вони полягають у повному чи частковому попередньому самостійному вивченні студентами навчальних тем, які висвітлюватиме викладач на планових лекціях. Заздалегідь опрацьований студентами матеріал можна застосовувати на лекціях, семінарах у вигляді рефератів, наукових доповідей, обговорювати дискусійно. У самонавчанні загалом джерело інформації й порадник – книга, що й бачимо з латинського прислів'я: «Книги – друзі, книги – вчителі». Студентові потрібне синтетичне читання, тобто конкретне й оптимальне, часткове й суцільне читання книги.

Останніми роками актуальне «швидкісне читання», – метод, який до душі особистостям розумової діяльності. Для опанування навчального матеріалу студенти можуть скористатися низкою методів самостійної роботи з книгою: скласти план прочитаного, скласти тези, конспектувати, скласти анотацію, цитувати, рецензувати, реферувати, тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування вмінь самостійної діяльності студентів засобами інформаційних технологій передбачає використання методики самостійного вивчення дисциплін, застосування створеної методики в навчальному процесі ЗВО.

Методикою формування вмінь самостійної діяльності студентів у студентів в оболонці «Moodle» передбачено засвоїти відповідні знання та вміння, застосувати відповідні форми та види навчальної діяльності, використати знання на лабораторно-практичних заняттях, сформувані відповідні вміння самостійної діяльності студентів у процесі здійснення лабораторно-практичних робіт, застосувати знання та вміння у процесі виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

До подальших напрямів дослідження інтерактивного навчання відносимо обґрунтування інших джерел інформації, як-от ІКТ (інформаційно-комунікативні технології).

Список використаних джерел

1. Бугра А. В., Коновал О. А., Туркот Т. І. Концептуальні підходи до визначення змісту та технологій самостійної навчальної діяльності студентів. *Наукові записки*. Вип. 7. Ч. 3. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 19-25. (Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти»).
2. Кашлев С. С. Интерактивные методы обучения: учебно-метод. пособ. 2-е изд. Москва: ТетраСистемс, 2013. 222 с.
3. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія / О. І. Бульвінська та ін.; за ред. О. Г. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
4. Малоіван М. В. Модель індивідуалізації самостійної навчальної діяльності у вищій школі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*: наук. журн. 2016. № 1(11). С. 261–265. (Серія «Педагогіка і Психологія»).
5. Мельник В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації. *Управління школою*. 2006. № 23(133). С. 15–35.
6. Мельничук І. М. Тренінг професійної ідентичності: навчально-методичний комплекс для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, магістр спеціальності 7.040202, 8.040202 – «Соціальна робота». Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 88 с.
7. Солдатенко М. М. Теоретико-методологічні основи розвитку самостійної пізнавальної діяльності майбутнього вчителя: автореф. дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2007. 40 с.
8. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Моделирование педагогической деятельности у подготовке фахівця: навч.-метод. посіб. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.
9. Цюприк А. Я. Професійне спрямування самостійної роботи магістрів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін. *Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах* : кол. монограф. / за наук. ред. проф. М. М. Козяра. Львів: Вид-во ЛДУБЖД, 2017. 520 с. С. 467–487.

References

1. Buhra, A.V., Konoval, O.A., Turkot, T.I. (2015). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia zmistu ta tekhnologii samostiinoi navchalnoi diialnosti studentiv [*Conceptual approaches to determining the content and technologies of independent learning activities of students*]. Naukovi zapysky. Vyp. 7. Ch. 3. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka. S. 19-25. (Serii "Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity"). [in Ukrainian].
2. Kashlev, S.S. (2013). Ynteraktyvnye metody obucheniya [Interactive teaching methods]: uchebno-metod. posob. 2-e yzd. Moskva: TetraSystems. [in Russian].
3. Bulvinska, O.I. & oth. Yaroshenko, O.H. (Ed.). (2016). Kontseptsii ta metodolohiia realizatsii naukovo-doslidnytskoi diialnosti subiektiv navchalno-vykhovnoho protsesu universytetiv: monohrafiia [*The concept and methodology of implementation of research activities of the subjects of the educational process of universities: a monograph*] / Kyiv: Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2016. 178 s. [in Ukrainian].
4. Maloivan, M.V. (2016). Model' individualizatsiyi samostiynoyi navchal'noyi diyal'nosti u vyshchyy shkoli [*Model of individualization of independent educational activity in higher school*]. Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu imeni Al'freda Nobelya: nauk. zhurn. № 1(11). S. 261-265. (Seriya "Pedahohika i Psykholohiya"). [in Ukrainian].
5. Mel'nyk, V.V. (2006). Interaktsiya v osvith'omu protsesi: tekhnolohiya orhanizatsiyi [*Interaction in the educational process: technology of organization*]. Upravlinnya shkoloyu. № 23(133). S. 15-35. [in Ukrainian].
6. Mel'nychuk, I.M. (2010). Treninh profesiynoyi identychnosti: navchal'no-metodychnyy kompleks dlya studentiv osvith'o-kvalifikatsiynoho rivnya spetsialist, mahistr spetsial'nosti 7.040202, 8.040202 – "Sotsial'na robota" [*Training of professional identity: educational and methodical complex for students of educational and qualification level specialist, master of specialty 7.040202, 8.040202 – "Social work"*]. Ternopil': TNEU. [in Ukrainian].
7. Soldatenko, M.M. (2007). Teoretyko-metodolohichni osnovy rozvytku samostiynoyi piznaval'noyi diyal'nosti maybutn'oho vchytelya [*Theoretical and methodological foundations of the development of independent cognitive activity of the future teacher*]. Extended abstract of Doctor's thesis. In-t pedahohiky i psykholohiyi prof. osvity APN Ukrayiny. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Stolyarenko, O.V., Stolyarenko O.V. (2015). Modelyuvannya pedahohichnoyi diyal'nosti u pidhotovtsi fakhivtsya [*Modeling of pedagogical activity in specialist training*]: navch.-metod. Posib. Vinnytsya: TOV "Nilan-LTD". [in Ukrainian].
9. Tsyupryk, A.YA. (2017). Profesiynne spryamuvannya samostiynoyi roboty mahistriv u protsesi vyvchennya sotsial'no-humanitarnykh dystsyplin [*Professional orientation of independent work of masters in the process of studying social and humanitarian disciplines*]. Zhyttyediyal'nist' ta zhyttyetvorchist' osobystosti v osoblyvykh umovakh: kol. Monohraf. (pp. 467-487). L'viv: Vydvo LDUBZHD. [in Ukrainian].

TSIUPRYK Andrii, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Applied Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety.

INTERACTIVE LEARNING IN THE CONTEXT OF STUDENTS INDEPENDENT ACTIVITIES AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. The article presents such aspects of the organization of interactive learning as technologies combination and creative approach while using them in the process of students self-education. The possibilities of informatization are analyzed and the main directions of its use in the educational sphere are determined new opportunities for the development of students' thinking; the selection of individual methods of obtaining knowledge through independent work with the help of information and computer technologies as a factor of convergence of educational institutions.

Interactive studying made it possible to take advantage of group and individual forms, thanks to the group form of training, opportunities were provided to cooperate, establish interpersonal relationships, and learn about the world around us together. This form was implemented in compact groups of students who are united by a common educational goal, and it consists in direct guidance of the teacher through the tasks offered to the group by him. A methodology has been developed, the main tasks of which are to reveal the significance of information technologies in general and professional education, to clarify the psychological and pedagogical aspects of mastering disciplines, to reveal the practical significance of methods and means of the latest information technologies, the prospects for their application. The ways of developing a creative approach to perform laboratory and practical works, the formation of knowledge and skills necessary for independent study of the educational process, analysis of various methodological problems and psychological and pedagogical situations are shown; increasing the effectiveness of using new information technologies in learning, activating their cognitive activity, creativity, finding new knowledge with an independent research character. The criteria of students independent work (according to the manner of management and control of the teacher in quality of knowledge; by the degree of mandatory as mandatory, established by educational plans and working programs; recommended and vaulted: according to the degree of demonstration of creativity: reproductive, reconstructive, heuristic and research.

The formation of students independent activity with information technologies has been developed. The method of skills forming of students independent activity in the "Moodle" is specified.

Key words: *interactive learning, independent activity, students of higher education institutions, informatization, methodology, criteria, creative approach.*

*Одержано редакцією: 16.07.2021 р.
Прийнято до публікації: 02.08.2021 р.*